

การแก้ไขปัญหานี้่นอกระบบของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ช่วงเวลาปี พ.ศ. 2557-2561

นवलผจง ทรงรัตนพันธุ์¹
รองศาสตราจารย์ ดร.อนงทิพย์ เอกแสงศรี²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้นอกระบบของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2557-2561 และศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหานี้่นอกระบบของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คำนัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ครั้งนี้กำหนดไว้ที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุมากกว่า 50 ปี สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-35,000 บาท จำนวนสมาชิกในครอบครัว มีจำนวน 3 – 5 คน ส่วนปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้นอกระบบของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2557-2561 ได้แก่ พฤติกรรมในการกู้ยืมเงินนอกระบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความสามารถในการชำระหนี้นอกระบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้นอกระบบของประชาชนที่มีผลต่อแนวทางการแก้ไขปัญหการกู้ยืมเงินนอกระบบของรัฐบาล จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพการสมรสระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว ที่ต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: แนวทางการแก้ไขปัญหานี้่นอกระบบของรัฐบาล

บทนำ

ปัญหาการเป็นหนี้นอกระบบเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ ประเทศ สืบเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจปัญหาความยากจน และเกิดจากการที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินในระบบสถาบันการเงินได้ การเรียกดอกเบี้ยการกู้ยืมเงินในอัตราสูงการเอาเปรียบลูกหนี้ ก่อเกิดความไม่เป็นธรรมตลอดจนเกิดปัญหาการติดตามทวงถามหนี้ที่ใช้ความรุนแรง การข่มขู่คุกคาม การประจานให้เกิดความอับอายจนกลายเป็นปัญหาสังคมและปัญหาอาชญากรรมตามมา สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานี้่นอกระบบอาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น ปัญหาด้าน

¹ นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์

เศรษฐกิจที่ประชาชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ ปัญหาจากลักษณะนิสัยของลูกหนี้ในการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยไม่เหมาะสมกับฐานะของตน ปัญหาของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นวัตถุนิยมมากยิ่งขึ้น ปัญหาการไม่สามารถกู้ยืมเงินในระบบสถาบันการเงินได้ และปัญหาด้านการศึกษาทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจในการวางแผนทางการเงิน ดังนั้น บรรดาบุคคลที่มีเงินทุนจึงอาศัยช่องทางเหล่านี้ในการประกอบธุรกิจให้กู้ยืมเงินแก่ประชาชน โดยอาศัยความได้เปรียบและมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เหนือกว่าเอารัดเอาเปรียบในการให้กู้ยืมเงินแก่ลูกหนี้ โดยเฉพาะการเรียกดอกเบี้ยในอัตราที่สูงถึงร้อยละ 15 ถึง 20 ต่อเดือน

นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีนโยบายในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบเพื่อให้ลูกหนี้ในระบบสามารถออกจากวงเวียนหนี้สินที่คิดดอกเบี้ยสูงได้ และช่วยให้ประชาชนกลุ่มนี้หลุดพ้นจากวงเวียนหนี้สินดังกล่าว รัฐบาลได้ให้นโยบายกับสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) และศูนย์อำนวยการแก้ไขปัญหาหนี้ภาคประชาชน เพื่อหาแนวทางให้ธนาคารของรัฐเข้าไปช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาหนี้ในระบบ โดยมีแนวคิดให้ธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เข้ามาดำเนินการด้วยการเปิดให้ประชาชนลงทะเบียนผ่านธนาคารทั้ง 2 แห่ง เพื่อปรับโครงสร้างหนี้หรือรีไฟแนนซ์เปลี่ยนจากหนี้ในระบบให้กลับมาเป็นหนี้ในระบบและจ่ายดอกเบี้ยในอัตรดอกเบี้ยถูกแทน และให้ธนาคารของรัฐรับซื้อหนี้มาจัดการค้ำหนี้ให้มีความสมดุล ธนาคารของรัฐจะดำเนินการรับซื้อหนี้ เปรียบเทียบตรงกับเจ้าหนี้ คัดหนี้สูญบางส่วน และปล่อยกู้ใหม่ในอัตรดอกเบี้ยต่ำ

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเหตุทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาหาข้อมูลเรื่อง “การแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา” โดยศึกษาในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ช่วงเวลาปี พ.ศ. 2557-2561 ว่าพฤติกรรมการกู้ยืมเงินในระบบ ความสามารถในการชำระหนี้ของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นอย่างไร และปัจจัยใดที่ส่งผลต่อแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ในระบบของรัฐบาล เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการจัดการหนี้ในระบบอย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ในระบบของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2557-2561
2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา
3. เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการกักเงินนอกระบบ ความสามารถในการชำระหนี้ นอกระบบ และการแก้ไขปัญหาหนี้ นอกระบบของรัฐบาล การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2557 – 2561 โดยรวบรวมข้อมูลหนังสือ ตำรา สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลจากเว็บไซต์ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐาน และอ้างอิง ในส่วนของแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 1,050,913 คน (ที่มา: สำนักงานสถิติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2561) ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบประมาณค่าสัดส่วน โดยใช้ตาราง Taro Yamane ที่ระดับความน่าเชื่อถือ 95% จากค่าที่ได้จะต้องใช้ตัวอย่าง ไม่น้อยกว่า 400 ตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และลดค่าเบี่ยงเบนต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการศึกษาครั้งนี้ จึงกำหนดขนาดตัวอย่างที่ 400 ตัวอย่าง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ นอกระบบของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2557-2561 ทราบถึงการแก้ไขปัญหาหนี้ นอกระบบของรัฐบาลว่าเป็นอย่างไร และนำเสนอข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ นอกระบบตามข้อมูลที่ได้มาจากการ สอบถาม

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นหนี้ นอกระบบของประชาชน

จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วส่งผลถึงวิธีการดำเนินชีวิต ของประชาชนที่ต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ถึงแม้ รัฐบาลจะได้กำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความเท่าเทียมกันในทุกๆ ด้านก็ตาม แต่ผลจากการเร่งรัดการพัฒนากลับทำให้เกิดปัญหา ความเสื่อมถอยทางสังคมและปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายโดยเฉพาะปัญหาหนี้ นอกระบบของ ประชาชนคนธรรมดาและของบุคคลหลาย ๆ อาชีพนั้นมียู่ ทั่วประเทศเป็นปัญหาสำคัญของ สังคมและเศรษฐกิจชาติบ้านเมือง ที่ผ่านมาจากภาครัฐและสำนักงานข่าวหลายหน่วยงานได้มีการลงพื้นที่สำรวจโดย พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงของหนี้ นอกระบบ ประการแรก คือ ประชาชนจำนวนมากขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน จึงหันหน้าเข้าสู่ วงจรหนี้ และประการที่สอง เกิดจากเจ้าหน้าที่อัยฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่สูงกว่าเอารัด เอาเปรียบด้วยวิธีการต่างๆ (สุวรรณ ดอกไม้คี่ และเยาวภา ปฐมศิริกุล, 2558, หน้า 29)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภค

ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) หมายถึง การแสดงออกของแต่ละบุคคลที่ เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้สินค้าและบริการทางเศรษฐกิจรวมทั้งกระบวนการในการตัดสินใจที่ มีผลต่อการแสดงออก (ดำรงศักดิ์ ชัยสนิท, 2538, หน้า 86)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค

ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคดังนี้ (ชุตินพศ์ ศาตวรรษที่พัฒนา, 2559, หน้า 16-19)

1. ปัจจัยทางวัฒนธรรมปัจจัยทางวัฒนธรรม (cultural factors)

เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคได้กว้างขวางที่สุด ลึกล้ำที่สุด ซึ่งแบ่งย่อยออกดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัฒนธรรมหลัก เป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกกลุ่มหรือในทุกสังคมของมนุษย์ และเป็นตัวก่อให้เกิดค่านิยม การรับรู้ ความอยากได้ ไปจนถึงพฤติกรรมของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ถ่ายทอดให้แก่กันและกันมา

อนุวัฒนธรรม หมายถึง วัฒนธรรมของคนกลุ่มย่อยที่รวมกันเข้าเป็นสังคม กลุ่มใหญ่ จำแนกอนุวัฒนธรรมออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) อนุวัฒนธรรมทางเชื้อชาติ (ethnic subculture) 2) อนุวัฒนธรรมตามท้องถิ่น (regional subculture) 3) อนุวัฒนธรรมทางอายุ (age subculture) 4) อนุวัฒนธรรมทางอาชีพ (occupational subculture)

ชั้นทางสังคม หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีรายได้ อาชีพ การศึกษา หรือชาติตระกูล อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเหมือนกันชั้นทางสังคมของผู้บริโภคที่อยู่ในสังคมเมื่อแบ่งออกแล้วจะมีลักษณะ ดังนี้

- (1) ผู้บริโภคที่อยู่ในชั้นเดียวกันมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมเหมือนกัน
- (2) สถานภาพของผู้บริโภคจะสูงหรือต่ำ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะถูกจัดกลุ่มอยู่ในชั้นชั้นทางสังคมระดับใด
- (3) ชั้นทางสังคมของผู้บริโภคถูกจัดกลุ่มและลำดับความสูงต่ำโดยตัวแปรหลายตัว เช่น อาชีพ รายได้ ความมั่งคั่งร่ำรวย การศึกษา และค่านิยม เป็นต้น
- (4) บุคคลอาจมีการเคลื่อนไหวจากชั้นทางสังคมชั้นหนึ่งหนึ่งไปยังชั้นอื่น ๆ ได้ ทั้งเลื่อนขึ้นและเลื่อนลง

2. ปัจจัยทางสังคม

ปัจจัยทางสังคมที่ส่งอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคมีมากมาย เช่น กลุ่มอ้างอิง ครอบครัว บทบาทและสถานภาพในสังคม เป็นต้น

กลุ่มอ้างอิง (reference group) กลุ่มอ้างอิงของผู้บริโภคคนใด หมายถึง กลุ่มบุคคลซึ่งผู้บริโภคคนนั้น ยึดถือหรือไม่ยึดถือเอาเป็นแบบอย่างในการบริโภค หรือไม่บริโภคตาม โดยที่ผู้บริโภคคนนั้นจะเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือไม่ก็ได้

ครอบครัว (family) สมาชิกในครอบครัวหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยพ่อแม่ และลูก สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวมีอิทธิพลอย่างสำคัญในพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค และยังมีผลการวิจัยที่ยืนยันว่าครอบครัวเป็นองค์การซื้อที่สำคัญที่สุดในสังคม

บทบาทและสถานภาพของบุคคล (role and status) สถานภาพ หมายถึง ฐานะ ตำแหน่งหรือเกียรติยศของบุคคลที่ปรากฏในสังคม ส่วนบทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่สังคมกำหนดไว้ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมหลายหน่วย บุคคลทุกคนย่อมมีสถานภาพได้

หลายอย่าง มากบ้างน้อยบ้าง เช่น เป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นลูก เป็นรัฐมนตรี เป็นนักการเมือง เป็นปลัดกระทรวง เป็นนายตำรวจ เป็นนายธนาคาร เป็นนักศึกษา ฯลฯ สถานภาพเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมหนึ่งๆ กำหนดขึ้นเป็นบรรทัดฐานสำหรับกระจายอำนาจ หน้าที่ ความสำเร็จ และสิทธิต่างๆ ให้แก่สมาชิก

3. ปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคที่สำคัญ ๆ ได้แก่ อายุ วัฏจักรชีวิตครอบครัว อาชีพ รายได้ รูปแบบการดำเนินชีวิต บุคลิกภาพและมโนทัศน์ที่มีต่อตนเอง

อายุ (age) พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหรือตัดสินใจบริโภคของบุคคลย่อมแปรเปลี่ยนไปตามระยะเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่

วัฏจักรชีวิตครอบครัว (family life cycle) หมายถึง รอบแห่งชีวิตครอบครัว นับตั้งแต่การเริ่มต้นชีวิตครอบครัวไปจนถึงการสิ้นสุดชีวิตครอบครัว แต่ละช่วงของวัฏจักรชีวิต

อาชีพ (Occupation) อาชีพของบุคคลจะมีลักษณะเฉพาะบางประการที่ทำให้ต้องบริโภคผลิตภัณฑ์แตกต่างไปจากผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น นักธุรกิจที่ต้องใช้ความคิดอยู่ตลอดเวลา หากขับรถด้วยตนเองอาจเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ทำให้ต้องบริโภคบริการของพนักงานขับรถ

รายได้ส่วนบุคคล (Personal income) รายได้ส่วนบุคคลของผู้บริโภคที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อหรือไม่ซื้อ

รูปแบบการดำเนินชีวิต (life styles) รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลใด หมายถึง พฤติกรรมการใช้ชีวิต ใช้เงิน และใช้เวลาของบุคคลคนนั้น ซึ่งแสดงออกมาให้ปรากฏซ้ำๆ กัน

ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ที่ส่งอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ได้แก่ การจูงใจ (motivation) การรับรู้ (perception) การเรียนรู้ (learning) ความเชื่อและทัศนคติ (beliefs and attitudes)

ทฤษฎีเกี่ยวกับความสามารถในการชำระหนี้

ทฤษฎี 5C (5 C's Policy) เป็นหลักการที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสามารถในการชำระหนี้ซึ่งเป็นสาเหตุของหนี้ค้างชำระ (De Lucia and Peters, 1993, อ้างถึงใน เอกการ กุลรวีสร ,2558, หน้า 11)

1. คุณสมบัติ (Character) คือ เป็นลักษณะที่ใช้สำหรับการพิจารณาด้านคุณสมบัติของบุคคลโดยดูจากความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ การที่บุคคลมีจิตใจ ความคิด ความผูกพัน ในการชำระหนี้คืนผู้อื่น เป็นคุณสมบัติของบุคคลมีส่วนที่จะทำให้ธนาคารเกิดความเชื่อถือ

2. ความสามารถ (Capacity) คือ เป็นหัวใจที่สำคัญในการพิจารณาสินเชื่อ เจ้าหน้าที่สินเชื่อต้องศึกษาถึงธุรกิจของลูกค้าว่า มีความสามารถในการชำระหนี้คืนให้กับทางธนาคาร

และเป็นลักษณะที่ใช้สำหรับพิจารณาความสามารถในการทำนิติสัญญากับทางธนาคาร และความสามารถในการแสวงหารายได้ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเงินเดือน ค่าจ้าง รายได้อื่น ๆ ของ ผู้กู้

3. ทุน (Capital) คือ เป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับเงิน โดยเฉพาะทรัพย์สินของกิจการ หรือส่วนของเจ้าของทุนที่จะต้องจัดให้มีเงินทุนอย่างเพียงพอเพื่อใช้จ่ายในการดำเนินธุรกิจ

4. หลักประกัน (Collateral) คือ ลักษณะที่ใช้สำหรับการพิจารณาหลักประกันสัญญา กรณีที่ผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ธนาคารจะบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินที่เป็นประกัน หลักทรัพย์ที่เป็นหลักประกัน

5. ภาวะเศรษฐกิจ (Economic Condition) คือ ลักษณะสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่ส่งผลต่อ ความสามารถของผู้กู้

แนวทางการดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหานี้ของระบบของรัฐบาล

ในการดำเนินงานตามโครงการหรือการบริหารโครงการไม่ว่าจะเป็นโครงการของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนก็ตาม จะต้องมีการวางแผนโครงการโดยกำหนดเป็นวัตถุประสงค์และ เป้าหมายไว้เพื่อคาดหวังผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นภายหลัง เมื่อวางแผนโครงการและมีการวิเคราะห์ ความเป็นไปได้ของโครงการ ตลอดจนการออกแบบโครงการเป็นอย่างดีแล้ว ผู้ที่มีอำนาจก็จะทำ การคัดเลือกโครงการและอนุมัติโครงการต่อไป ต่อจากนั้นก็จะมีองค์การนำโครงการไปปฏิบัติ หรือที่เราเรียกว่า “การบริหารโครงการ (Project Management)” บุคคลทั่วไปมักจะคุ้นเคย กับคำกล่าวที่ว่า ถ้าการวางแผนโครงการดีก็เท่ากับงานสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง แต่ในความเป็น จริงแล้วการวางแผนโครงการที่ดีจะช่วยเพิ่มโอกาสสำหรับความสำเร็จเท่านั้น แต่ก็มีใช่เป็น หลักประกันความสำเร็จของนโยบาย/แผนงาน/โครงการสาธารณะทั้งหมด

การดำเนินงาน “โครงการแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชน” เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นนโยบายเร่งด่วนภายใต้ยุทธศาสตร์การจัดความยากจนเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาคความ ยากจนให้หมดสิ้นไปภายในระยะเวลา 5 ปี (สิ้นสุด พ.ศ. 2551) โดยรัฐบาลได้กำหนดมาตรการ ในการจัดความยากจนของประเทศด้วยการปรับปรุงระบบบริหารจัดการซึ่งมีการขึ้นทะเบียน คนยากจน เชื่อมโยงการแก้ไขความยากจนในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับชุมชน จนถึง ระดับประเทศ ตลอดจนสร้างกลไกที่มีศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.) เป็นหน่วยงานที่บูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน เพื่อช่วยเหลือให้คนยากจนใน ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนรัฐบาล โดยกระทรวงการคลังได้มอบหมายภารกิจให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ดำเนินการดูแล และแก้ไขปัญหาคความยากจน ให้แก่ เกษตรกรที่มีปัญหาภาระหนี้สิน ทั้งหนี้สินในระบบและหนี้สินนอกระบบทั่วประเทศ เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด ธ.ก.ส. ได้จัดตั้งศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน ธ.ก.ส. (ศตจ. ธ.ก.ส.) และมอบหมายให้กองบริหารหนี้สินภาคประชาชนในสังกัดของฝ่ายกิจการ นโยบายรัฐดูแลรับผิดชอบการแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชนให้เป็นไปตามแนวทางและ

วัตถุประสงค์ที่รัฐบาลได้มอบนโยบายไว้พร้อมทั้งมีสำนักงาน ๖.ก.ส. จังหวัด และ ๖.ก.ส. สาขา ร่วมเป็นคณะทำงานของ ศตจ. จังหวัด และ ศตจ. อำเภอ เป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ภาคประชาชนในระดับชุมชนและระดับบุคคล

ในการแก้ไขปัญหาในระดับบุคคลนั้น รัฐบาลเน้นการขยายโอกาส สร้างรายได้ ลดรายจ่าย เพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งทุน กรรมสิทธิ์ที่ดิน ตลอดจนองค์ความรู้ ทั้งนี้รัฐบาลได้ดำเนินการ แก้ไขปัญหาความยากจนเชิงรุก โดยให้มีหน่วยบริการเคลื่อนที่แก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อให้ คำแนะนำและบริการต่างๆ ในการประกอบอาชีพและการเสริมทักษะด้านต่างๆ ซึ่งนโยบาย ดังกล่าวมีพื้นฐานจากความเชื่อที่ว่าปัญหาความยากจนเกิดจากการขาดโอกาสและมีรายได้ไม่ เพียงพอ การขยายโอกาสและสร้างรายได้จึงกลายเป็นจุดเน้นแรกในการนี้ ๖.ก.ส. ได้เข้าร่วม กระบวนการเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ดังกล่าวภายใต้กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชน โดยรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของกลุ่มผู้ขึ้นทะเบียนคนจนที่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมทั้งหมด (ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์, 2554, หน้า 1)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 1,050,913 คน (ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2561) กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัย จึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบประมาณค่าสัดส่วน โดยใช้ตาราง Taro Yamane ที่ ระดับความน่าเชื่อถือ 95% จากค่าที่ได้จะต้องใช้ตัวอย่างไม่น้อยกว่า 400 ตัวอย่าง เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และลดค่าเบี่ยงเบนต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น การศึกษาครั้งนี้ จึง กำหนดขนาดตัวอย่างที่ 400 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำแบบสอบถาม ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บ รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และให้ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้กรอกคำตอบ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่ง แบบสอบถามออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างเป็นคำถาม เกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะคำถามเป็นการเลือกตอบโดยทั่วไปตามประเภทข้อมูล เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมในการกู้ยืมเงินนอกระบบ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการชำระหนี้ โดยยึดหลัก องค์กรประกอบ 5C (5C's Policy)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาการกู้ยืมเงินนอกระบบ ของรัฐบาล

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสำรวจเอกสารทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาวิจัยจากหนังสือตำราเอกสารผลงานการวิจัยและบทความเพื่อนำมาสร้างแบบสอบถามก่อนที่จะทำการสำรวจภาคสนามต่อไป

2. การสำรวจภาคสนามโดยการนำแบบสอบถามที่หาค่าความเที่ยงตรงเนื้อหาและค่าความเชื่อมั่นแล้ว ไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 400 คน ใช้ระยะเวลาเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ 2562

3. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบก่อนเก็บข้อมูลจริง (Try Out) ทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ cronbach's ทั้งนี้ทำการวิเคราะห์แบบสอบถามด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.89

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุมากกว่า 50 ปี สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-35,000 บาท จำนวนสมาชิกในครอบครัว มีจำนวน 3 – 5 คน

2. ผลการศึกษาพฤติกรรมในการกู้ยืมเงินนอกระบบ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมในการกู้ยืมเงินนอกระบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ด้านความถี่ในการกู้ยืมเงินนอกระบบ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ กู้เงินนอกระบบเพื่อนำเงินไปใช้จ่ายในครัวเรือน โดยเฉลี่ยเดือนละ 1-2 ครั้ง รองลงมาคือ กู้เงินนอกระบบไปเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทำการเกษตร โดยเฉลี่ยปีละ 3-5 ครั้ง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กู้เงินนอกระบบเพื่อนำเงินไปใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ เช่น จ่ายค่าเช่าแผงในตลาด โดยเฉลี่ยปีละ 1-2 ครั้ง

2.2 ด้านปริมาณเงินกู้นอกระบบ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ จำนวนเงินที่กู้เงินนอกระบบเพื่อนำเงินไปใช้ในการประกอบอาชีพ โดยเฉลี่ยเป็นเงิน 30,000 – 50,000 บาท/ครั้ง รองลงมาคือ จำนวนเงินที่กู้เงินนอกระบบเพื่อนำเงินไปใช้จ่ายในการทำการเกษตร โดยเฉลี่ยเป็นเงิน 50,000 – 100,000 บาท/ครั้ง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จำนวนเงินที่กู้เงินนอกระบบเพื่อนำเงินไปใช้จ่ายในครัวเรือนโดยเฉลี่ย เป็นเงิน 5,000 – 30,000 บาท/ครั้ง

2.3 ด้านระยะเวลาในการผ่อนชำระหนี้ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ผ่อนชำระเงินกู้นอกระบบพร้อมดอกเบี้ย โดยเฉลี่ยทุกเดือนๆ ละ 4 ครั้ง จนกว่าหนี้จะหมด รองลงมาคือ ผ่อนชำระเงินกู้นอกระบบพร้อมดอกเบี้ยอาทิพย์ละ 1 ครั้ง

จนกว่าหนี้จะหมด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ท่านผ่อนชำระเงินกู้นอกระบบพร้อมดอกเบี้ย โดยเฉลี่ยเดือนละ 1-2 ครั้ง จนกว่าหนี้จะหมด

3. ผลการศึกษาความสามารถในการชำระหนี้ในระบบ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความสามารถในการชำระหนี้ในระบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาพบว่า ด้านสถานะเกี่ยวกับเงินทุนของผู้กู้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านสถานการณหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ด้านความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้ ด้านหลักประกันเงินกู้ และด้านคุณลักษณะนิสัยส่วนตัวของผู้กู้ ตามลำดับ

3.1 ด้านคุณลักษณะนิสัยส่วนตัวของผู้กู้ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ กู้เงินนอกระบบเพื่อไปเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะ รองลงมาคือ คิดว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้สินคือ การใช้เงินโดยไม่ไตร่ตรอง และกู้เงินนอกระบบเพราะเพื่อนเยอจะมีผลให้ค่าใช้จ่ายสูง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กู้เงินนอกระบบเพื่อไปจ่ายค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

3.2 ด้านความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ชำระคืนเงินกู้เมื่อมีรายได้เข้ามา รองลงมาคือ ชำระคืนเงินกู้ครบถ้วน ตามระยะเวลาที่กำหนด และชำระคืนเงินกู้ทุกครั้ง บางครั้งมาก บางครั้งน้อยขึ้นอยู่กับรายได้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ชำระคืนเงินกู้ตรงเวลาทุกครั้ง อย่างสม่ำเสมอ

3.3 ด้านสถานะเกี่ยวกับเงินทุนของผู้กู้ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ นำเงินกู้นอกระบบ ไปใช้ในการลงทุนทำธุรกิจ เช่น เปิดร้านใหม่ หรือขยายกิจการ เป็นต้น และนำเงินกู้นอกระบบไปใช้ในการลงทุนทำการเกษตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมาคือ นำเงินกู้นอกระบบ ไปใช้ในการต่อสัญญาเช่าแผงในตลาด และนำเงินกู้นอกระบบ ไปใช้เพื่อเสริมสภาพคล่องของกิจการ

3.4 ด้านหลักประกันเงินกู้ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ เจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบให้เงินกู้กับผู้กู้ที่ไม่มีหลักประกัน เพราะเห็นว่ามีความสามารถในการชำระหนี้คืนได้ รองลงมาคือ เจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบให้เงินกู้กับผู้กู้โดยไม่ต้องมีสินทรัพย์ค้ำประกัน และเจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบให้เงินกู้กับผู้กู้โดยไม่ต้องมีผู้ค้ำประกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบให้เงินกู้กับผู้กู้โดยไม่ต้องมีสัญญาเช่าเป็นหลักประกัน

3.5 ด้านสถานการณหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่า ด้านสถานการณหรือเงื่อนไขต่าง ๆ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ เจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบให้เงินกู้ โดยไม่มีเงื่อนไข เพราะเก็บอัตราดอกเบี้ยที่สูง รองลงมาคือ เจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบให้เงินกู้โดยไม่สนใจสภาพเศรษฐกิจและการเมือง และเจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบให้เงินกู้กับผู้ค้าในตลาดทุก ๆ คน เพราะเล็งเห็นว่าทุกคนมีรายได้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบให้เงินกู้กับทุกคนที่มีชื่อเสียงเพราะเชื่อว่าจะได้เงินคืน

4. ผลการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการกักเงินนอกระบบของรัฐบาล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการใช้มาตรการทางกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการสร้างเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชน ด้านการเพิ่มศักยภาพทางรายได้ของลูกหนี้นอกระบบ ด้านการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงสินเชื่อในระบบ และด้านการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ ตามลำดับ

4.1 ด้านการใช้มาตรการทางกฎหมาย ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ รัฐมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 รองลงมาคือ เจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบต้องขออนุญาตหากต้องการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ และมีการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ซึ่งมีภาครัฐเป็นตัวกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ดำเนินการอย่างจริงจังกับเจ้าหนี้นอกระบบที่ทำผิดกฎหมาย

4.2 ด้านการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงสินเชื่อในระบบ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สามารถขอสินเชื่อรายย่อยเพื่อการประกอบอาชีพภายใต้การกำกับ วงเงินกู้สูงสุดไม่เกิน 100,000 บาท ผ่านธนาคารออมสิน และ ธ.ก.ส. รองลงมาคือ ขั้นตอนการขอกู้ เอกสาร หลักฐาน การขอกู้ไม่ยุ่งยาก อัตราดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ รวมกันสูงสุดไม่เกินร้อยละ 36 ต่อปี และการอนุญาตให้เจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบประกอบธุรกิจ “สินเชื่อรายย่อยระดับจังหวัดภายใต้การกำกับได้ (สินเชื่อพีโกไฟแนนซ์) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การออกแบบผลิตภัณฑ์สินเชื่อเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ

4.3 ด้านการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ ผลการศึกษาพบว่า ด้านการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ มีหน่วยงานภาครัฐอำนวยความสะดวกในการไกล่เกลี่ยหนี้นอกระบบระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้นอกระบบให้เกิดมูลหนี้ที่เป็นธรรม รองลงมาคือ มีคณะอนุกรรมการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้นอกระบบในทุกๆ จังหวัด เพื่อให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นธรรม และมีอธิบดีอัยการคุ้มครองสิทธิเป็นผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีธนาคารออมสิน และ ธ.ก.ส. เป็นตัวกลางการประสานงานกับคณะอนุกรรมการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้นอกระบบประจำกรุงเทพมหานครหรือประจำจังหวัด

4.4 ด้านการเพิ่มศักยภาพทางรายได้ของลูกหนี้นอกระบบ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่าย รองลงมาคือ การฝึกอบรมทางอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ และการฝึกทักษะฝีมือแรงงานอย่างเข้มข้น ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การปลูกฝังความรู้และวินัยทางการเงิน

4.5 ด้านการสร้างเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชน ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ จัดทำฐานข้อมูลการกักเงินนอกระบบ รองลงมาคือ เพิ่มทักษะความรู้ทางการเงินแก่ประชาชน และมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการ

ขอสินเชื่อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สร้างเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาหนี้
นอกระบบ

5. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้นอกระบบของประชาชนที่มีผลต่อแนว
ทางการแก้ไขปัญหาการกู้ยืมเงินนอกระบบของรัฐบาล จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพการสมรส
ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว ที่ต่างกัน มีความ
คิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้นอกระบบของประชาชนที่มีผลต่อแนวทางการแก้ไขปัญหา
การกู้ยืมเงินนอกระบบของรัฐบาล โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. แนวทางการแก้ไขปัญหาการกู้ยืมเงินนอกระบบของรัฐบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับ
ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการใช้มาตรการทางกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยมาก
ที่สุด รองลงมา คือ ด้านการสร้างเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชน ด้านการเพิ่มศักยภาพทาง
รายได้ของลูกหนี้นอกระบบ ด้านการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงสินเชื่อในระบบ และด้านการไกล่
เกลี่ยประนอมหนี้ ตามลำดับ

1.1 ด้านการใช้มาตรการทางกฎหมาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา
เป็นรายข้อ พบว่า รัฐมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560
รองลงมาคือ เจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบต้องขออนุญาตหากต้องการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ มีการไกล่
เกลี่ยประนอมหนี้ซึ่งมีภาครัฐเป็นตัวกลาง และดำเนินการอย่างจริงจังกับเจ้าหนี้นอกระบบที่ทำ
ผิดกฎหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตกร จินดาวัฒน์ (2559, หน้า 6) ศึกษาเรื่อง “ปัญหา
หนี้นอกระบบและแนวทางการแก้ไขโดยภาครัฐ” จากผลการวิจัยได้ข้อสรุปว่า การแก้ไขปัญห
หนี้นอกระบบเป็นเรื่องที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยพยายามแก้ไขมาโดยตลอด ซึ่งในยุคสมัยปัจจุบัน
ซึ่งมีผลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี และมีนายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ เป็นรอง
นายกรัฐมนตรีดูแลด้านการคลังของประเทศ ได้พยายามวางแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้นอก
ระบบโดยมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มโทษทางอาญาแก่ผู้ปล่อยกู้ คิดอัตราดอกเบี้ยเกินร้อยละ 15
ต่อปี และเสนอแพ็คเกจแก้หนี้นอกระบบกำหนดให้เจ้าหนี้ปล่อยสินเชื่อฉุกเฉิน เพื่อรายย่อย
หรือ Pico Finance คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 36 ต่อปี อีกทั้งกระทรวงยุติธรรมก็ได้เสนอแก้ไข
ร่างพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. เพื่อเพิ่มโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำ
ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งการแก้ปัญหานี้จะมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขกฎหมาย
เพื่อเพิ่มโทษเพียงอย่างเดียวนั้นอาจไม่เพียงพอ ทางรัฐบาลควรจะเสริมสร้างวินัยทางการเงินแก่
ประชาชน กล่าวคือ หากผู้บริโภคมีรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายและมีความจำเป็นในการหา
แหล่งเงินในการกู้ยืมเพื่อนำมาเสริมรายได้ ซึ่งกรณีนี้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้
หรือกรณีที่ธนาคารไม่อนุมัติสินเชื่อให้แก่ผู้บริโภครายนั้น เจ้าหนี้นอกระบบจึงเป็นทางเลือก
เดียว ดังนั้น การแก้ปัญหานี้จึงต้องพิจารณาถึงการแก้ปัญหาค่าความยากจนไป

ด้วยพร้อมๆ กัน โดยการส่งเสริมให้ลูกหนี้ที่ได้กู้ยืมเงินไปนำเงินดังกล่าวไปลงทุนต่อเพื่อเพิ่มรายได้ และภาครัฐจึงควรนำหลัก “รายได้น้อย – เข้าถึงสินเชื่อ – เริ่มการลงทุน – เพิ่มรายได้ – เพิ่มเงินออม – เพิ่มการลงทุน - เพิ่มรายได้” มาใช้สร้างวินัยทางการเงินให้กับประชาชนทั้ง เพื่อให้การแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบเป็นไปอย่างยั่งยืน

1.2 ด้านการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงสินเชื่อในระบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สามารถขอสินเชื่อรายย่อยเพื่อการประกอบอาชีพภายใต้การกำกับ วงเงินกู้สูงสุดไม่เกิน 100,000 บาท ผ่านธนาคารออมสิน และ ธ.ก.ส. รองลงมาคือ ขั้นตอนการขอกู้ เอกสาร หลักฐาน การขอกู้ไม่ยุ่งยาก อัตราดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ รวมกันสูงสุดไม่เกินร้อยละ 36 ต่อปี การอนุญาตให้เจ้าหนี้เงินกู้ในระบบ ประกอบธุรกิจ “สินเชื่อรายย่อยระดับจังหวัดภายใต้การกำกับได้ (สินเชื่อพีโกไฟแนนซ์) และการออกแบบผลิตภัณฑ์สินเชื่อเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะลักษณ์ พุทธิวงศ์, ศศิเพ็ญ พวงสายใจ และคณะ (2557, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “หนี้ในระบบ : ปัญหาและแนวทางแก้ไขภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” จากผลการวิจัยได้ข้อสรุปว่า ปัญหาหนี้ในระบบเป็นหนึ่งในปัญหาที่ประชาชนคนไทย โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยประสบ รัฐบาลจึงได้มีนโยบายต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน งานวิจัยนี้ศึกษาปัญหาการเป็นหนี้ในระบบของประชาชน และสร้างแนวทางแก้ไขโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามจากประชาชนที่อาศัยในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ รวมทั้งสิ้น 1,801 ตัวอย่าง และใช้กรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best practice) รวมถึงการประชุมเสวนากับหน่วยงานภาครัฐ และผู้นำชุมชน เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบบจำลองการแก้ปัญหานี้ในระบบ IDL – Model ได้เน้นไปที่มาตรการการแก้ปัญหานี้ในระบบ โดยมีหลักการที่จะทำให้การมีหนี้ในระบบให้กลายเป็นหนี้ในระบบ และมาตรการป้องกันโดยมีหลักการที่จะไม่ทำให้เกิดหนี้ โดยจะเป็นแบบจำลองใน 3 ภาคส่วนคือ ภาคประชาชน ภาคชุมชน และภาครัฐบาล 1) แบบจำลองการแก้ปัญหานี้ในระบบ IDL – Model ในส่วนของภาคประชาชนควรป้องกันการก่อหนี้โดยต้องส่งเสริมให้ประชาชนในทุกกลุ่มอายุมีการเรียนรู้วินัยทางการเงิน มีการวางแผนทางการเงิน จัดทำบัญชีรับ-จ่าย บัญชีครัวเรือน และต้องส่งเสริมให้เกิดความสามารถ ในการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้จ่ายเป็น 2) แบบจำลองการแก้ปัญหานี้ในระบบ IDL – Model ในส่วนภาคชุมชนนั้น มาตรการการป้องกันคือ การร่วมกันจัดตั้งแหล่งทุนหรือกองทุนของชุมชนเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนด้านการเงินยามฉุกเฉิน หรือจัดให้มีสวัสดิการในการดำรงชีพสำหรับคนในชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมการทำงานและการรวมกลุ่มอาชีพเดียวกันเพื่อเพิ่มความสามารถในการต่อรอง 3) แบบจำลองการแก้ปัญหานี้ในระบบ IDL – Model ในส่วนภาครัฐ จะเน้นไปที่มาตรการการแก้ปัญหานี้ และ มาตรการการป้องกัน โดยที่มาตรการการแก้ปัญหานี้จะเป็นการที่จะแก้ปัญหาให้กับผู้มีหนี้ในระบบให้ปรับเปลี่ยนหนี้ในระบบให้กลายเป็นหนี้ในระบบโดยการที่จะดึงชุมชนเข้ามาร่วมกันช่วยแก้ปัญหาใน

รูปแบบของการตั้งกลุ่มการเงินขึ้นมาร่วมกันบริหารจัดการโดยการวิเคราะห์สภาพหนี้สินของคนในชุมชน เสาะหาแหล่งการเงินเพื่อนำเงินมาให้ผู้มีหนี้สินนอกระบบกู้ยืมไปขุดใช้หนี้นอกระบบ หรือก็คือการแปลงสภาพหนี้นอกระบบให้กลายเป็นหนี้ในระบบของกลุ่มการเงินที่ตั้งขึ้น จากนั้นจะเป็นการพัฒนาอาชีพให้กับผู้มีหนี้สินเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนมาตรการการป้องกันปัญหาหนี้นอกระบบจะเป็นการปลูกฝังแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับเด็กๆ เพื่อจะไม่ทำให้เกิดปัญหาหนี้ในอนาคต นอกจากนี้ ยังไม่มีเวลาในการ แสวงหาความรู้ หรือเข้ารับการอบรม และด้านการมีคุณธรรม พบว่า คนกลุ่มนี้ไม่มีวินัยทางการเงิน และขาดการวางแผนการใช้เงินที่ดีให้ถูกต้องเหมาะสม

1.3 ด้านการใกล้เคียงประชนอมหนี้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีหน่วยงานภาครัฐอำนวยความสะดวกในการใกล้เคียงหนี้นอกระบบระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้นอกระบบให้เกิดมูลหนี้ที่เป็นธรรม รองลงมาคือ มีคณะอนุกรรมการใกล้เคียงประชนอมหนี้นอกระบบในทุกๆ จังหวัดเพื่อให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นธรรม มีอธิบดีอัยการคุ้มครองสิทธิเป็นผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และมีธนาคารออมสิน และ ธ.ก.ส. เป็นตัวกลางการประสานงานกับคณะอนุกรรมการใกล้เคียงประชนอมหนี้นอกระบบประจำกรุงเทพมหานครหรือประจำจังหวัด สอดคล้องกับแนวคิดของ คณะกรรมการกำกับการแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชน กระทรวงการคลัง (2561) การแก้ปัญหานี้นอกระบบอย่างบูรณาการและยั่งยืนการช่วยเหลือลูกหนี้นอกระบบ ผู้มีหนี้นอกระบบทุกคนที่เป็นหนี้ด้วยเหตุสุจริตจำเป็น มีความเข้าใจ และให้การยอมรับกลไกของภาครัฐ ย่อมได้รับการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาก็ได้รับการช่วยเหลือ ดังนี้ 1) ช่วยเจรจาใกล้เคียงประชนอมหนี้กับเจ้าหนี้นอกระบบ 2) พิจารณาสินเชื่อในระบบให้ โดยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม 3) ได้รับการฟื้นฟูศักยภาพการหารายได้และสร้างวินัยทางการเงิน ในการติดต่อขอรับความช่วยเหลือ 1) ติดต่อได้ที่ “จุดให้คำปรึกษาปัญหานี้นอกระบบ” ณ สาขาธนาคารออมสิน และ ธ.ก.ส. ทั่วประเทศ 2) หากประสงค์จะใกล้เคียงประชนอมหนี้นอกระบบ ติดต่อโดยตรงที่สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดี ทุกจังหวัด

1.4 ด้านการเพิ่มศักยภาพทางรายได้ของลูกหนี้นอกระบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่าย รองลงมาคือ การฝึกอบรมทางอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ การฝึกทักษะฝีมือแรงงานอย่างเข้มข้น และการปลูกฝังความรู้และวินัยทางการเงิน สอดคล้องกับแนวคิดของ คณะกรรมการกำกับการแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชน กระทรวงการคลัง, 2561 การแก้ปัญหานี้นอกระบบอย่างบูรณาการและยั่งยืน ได้แก่ การมีวินัยในการใช้จ่ายและหารายได้ คือ 1) ยึดหลักความพอเพียง พอประมาณ และรอบคอบ 2) สมาชิกครอบครัวร่วมกันทำบัญชีครัวเรือนเป็นกิจวัตร 3) ใช้จ่ายให้น้อยกว่ารายได้ ไม่ฟุ่มเฟือย 4) เมื่อพบว่ามีรายได้ไม่เพียงพอ ให้เร่งหารายได้เสริม 5) เมื่อการประกอบอาชีพ การค้า การลงทุน เริ่มมีปัญหา ต้องรีบปรึกษาผู้รู้ อย่าปล่อยให้ขาดทุนสะสมหรือหมุนหนี้ไปเรื่อย ๆ การมีวินัยการออม คือ 1) ปรับความคิดใหม่ “ต้องออมก่อนใช้” 2) เมื่อมีรายได้ ให้

แบ่งเป็นเงินออมก่อนราว 1 ใน 4 ส่วน 3) ออมเงินไว้เพื่อใช้จ่ายกรณีฉุกเฉิน ให้ได้เป็นจำนวนเท่ากับ 3-6 เท่าของค่าใช้จ่ายต่อเดือน การมีวินัยในการก่องหนี่ คือ 1) พึงระลึกละเสมอว่า “เมื่อเป็นหนี่ต้องใช้หนี่” 2) คิดก่อนเป็นหนี่ สร้างหนี่เมื่อจาเป็นเท่านั้น 3) การกั้ยืมเงินในระบบอาจจะมีขั้นตอนยุ่งยากกว่า อนุมัติช้ากว่า แต่เป็นธรรมกว่ากั้ยืมนอกระบบ 4) สินเชื่อพิโกไฟแนนซ์ เป็นเงินกั้ในระบบทางเลือกใหม่สำหรับประชาชน 5) ใช้เงินตามวัตถุประสงค์ที่กั้ยืมเงินมาเท่านั้น และตั้งใจชำระหนี่ให้ตรงตามเวลาเพื่อรักษาประวัติที่ดีทางการเงิน 6) หลีกเลี้ยงการขายฝากที่ดินกับนายทุน เพราะสุม่เสี่ยงต่อการสูญเสียที่ดินได้โดยง่าย และการมีวินัยในการปลดหนี่ คือ 1) หยุดสร้างหนี่เพิ่ม เร่งสำรวจหนี่ทุกรายการ 2) เจรจากับเจ้าหนี่แต่ละรายเพื่อลดอัตราดอกเบี้ย หรือขยายเวลาผ่อนชำระ หรือลดเงินงวดที่ต้องชำระ เป็นต้น 3) ขอความช่วยเหลือเพิ่มเติมได้จากภาครัฐ

1.5 ด้านการสร้างเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า จัดทำฐานข้อมูลการกั้หนี่นอกระบบ รองลงมาคือ เพิ่มทักษะความรู้ทางการเงินแก่ประชาชน มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการขอสินเชื่อ และสร้างเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนเพื่อร่วมแก้ไขปัญหานั้นนอกระบบ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สาริษฐ์ โพธิ์ศรี, กลางใจ แสงวิจิตร และคณะ (2560, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติที่มีต่อหนี่นอกระบบในรูปแบบสินเชื่อส่วนบุคคลของประชาชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มีหนี่นอกระบบและประชาชนที่ไม่เคยเป็นหนี่ โดยแบ่งเป็น ทัศนคติต่อหนี่นอกระบบ ทัศนคติต่อลูกหนี่นอกระบบ และทัศนคติต่อเจ้าหนี่นอกระบบ และศึกษาความแตกต่างของทัศนคติจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และข้อมูลการเป็นหนี่นอกระบบ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้สถิติเชิงพรรณนา t-test ในการวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ยังได้ศึกษาทัศนคติของผู้ประกอบธุรกิจเงินกั้นอกระบบ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและทำการวิเคราะห์เงินกั้นอกระบบสะดวก รวดเร็วและง่ายกว่าสถาบันการเงิน ส่วนทัศนคติต่อลูกหนี่นอกระบบและทัศนคติต่อเจ้าหนี่ นอกระบบทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติมองว่า ลูกหนี่บางรายไม่ได้มีฐานะที่ยากจนเสมอไป แต่มีความจำเป็นที่ต้องกั้เงินนอกระบบเพื่อเอาไปหมุนเวียนธุรกิจและเจ้าหนี่นอกระบบยังคงเป็นอันตรายต่อสังคมแม้จะมีกฎหมายมารองรับ สำหรับการศึกษาศึกษาทัศนคติของผู้ประกอบธุรกิจเงินกั้นอกระบบ ผู้ประกอบธุรกิจมีความเห็นว่าสถานประกอบธุรกิจเงินกั้นอกระบบมีทั้งข้อดี ข้อเสียและอยากให้มีองแยกเป็นกลุ่มระหว่างเจ้าหนี่เถื่อนกับเจ้าหนี่ที่มีสถานประกอบการชัดเจนเพราะมีลักษณะ วิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน สาหับข้อเสนอแนะ เห็นว่าควรแก้ไขส่งเสริมข้อกฎหมายในการควบคุมธุรกิจเงินกั้นอกระบบรวมถึงให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาในการวางแผนทางการเงินเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหการกั้ยืมเงินนอกระบบของรัฐบาล ดังนี้

1.1 ด้านการใช้มาตรการทางกฎหมาย การนำแนวทางการแก้ไขปัญหานี้นอกระบบของรัฐบาล ไปปฏิบัติเพื่อให้ประสบความสำเร็จและสามารถแก้ไขปัญหาคความยากจนที่เกิดขึ้นรัฐบาลควรใส่ใจกับการดำเนินนโยบาย และการใช้มาตรการทางกฎหมาย

1.2 ด้านการสร้างเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชน ควรพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เช่น การเปิดเวทีประชาคมท้องถิ่น การขยายเครือข่ายและศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน การถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน

1.3 ด้านการเพิ่มศักยภาพทางรายได้ของกลุ่มนอกระบบ พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง เช่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมการทำเกษตรแบบยั่งยืน การพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ตลาดภายใน/ต่างประเทศ ปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหมาะสม เช่น การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เชื่อมโยงกับการผลิต และการพัฒนาในสาขาต่างๆ รวมถึงการวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม สามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงสู่ชุมชนได้ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เช่น การส่งเสริมการรวมตัวของชุมชนและประชาสังคม การมีแผนชุมชนอย่างเป็นองค์รวม ที่มุ่งการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลักต่อไปได้

1.4 ด้านการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงสินเชื่อในระบบ เช่น ส่งเสริมการระดมเงินออมในชุมชน และสนับสนุนการใช้กระบวนการสหกรณ์

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการปรับกระบวนการทัศน์และบทบาทหน่วยงานภาครัฐ ทั้งหน่วยงานส่วนกลางและระดับท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาคความยากจน จากการกำกับ ควบคุม มาเป็นการอำนวยความสะดวก สนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และเครือข่ายชุมชน การจัดทำแผนงาน/โครงการที่มีลักษณะเป็นองค์รวม โดยมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคีการพัฒนา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของโครงการและลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ปรับปรุงระบบงบประมาณ โดยเน้นผลงานและสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณในลักษณะเน้นการอุดหนุนแก่ชุมชน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ทำการศึกษา เพื่อจะได้ทราบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กฤตกร จินดาวัฒน์. (2559). *ปัญหานี้นอกระบบและแนวทางการแก้ไขโดยภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ, สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
คณะกรรมการกำกับแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชน. กระทรวงการคลัง. (2559). *การแก้ปัญหานี้นอกระบบอย่างบูรณาการและยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : กระทรวงการคลัง.

- ชุตติพงษ์ ศาตนันท์พิพัฒน์. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อหนี้นอกระบบ กรณีศึกษา บุคลากรสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี*. การค้นคว้าอิสระ, รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิทัศน์ สระบัว. (2552). *การประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรอำเภอชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ*, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ), มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ไพฑูริศ เอกจริยกร. (2558). *คำอธิบายกฎหมายแรงงานเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาบุ๊ค.
- วันชัย มีชาติ, และคณะ. (2556). *โครงการศึกษาพัฒนานโยบายการยุติธรรมเพื่อแก้ปัญหาหนี้นอกระบบ : รายงานการวิจัย/ศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม กระทรวงยุติธรรม, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- ฐานิตา มีลา. (2556). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้นอกระบบของชาวนา ในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี*, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การประกอบการ), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปิยะลักษณ์ พุทธรังษี, ศศิเพ็ญ พวงสายใจ และคณะ (2557). *หนี้นอกระบบ : ปัญหาและแนวทางแก้ไขภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*, รายงานการวิจัย คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สาริษฐ์ โพธิ์ศรี, กลางใจ แสงวิจิตร และคณะ. (2560). *ทัศนคติที่มีต่อหนี้นอกระบบในรูปแบบสินเชื่อส่วนบุคคลของประชาชน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*, บทความวิจัยบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (วิทยาการจัดการ) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักเศรษฐกิจและการคลัง. กระทรวงการคลัง. (2561). *รายงานสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ, การเงิน, การคลัง, หน่วยงานรัฐบาล. กรุงเทพฯ : กระทรวงการคลัง*.
- สำนักสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2561). *สถิติจำนวนประชากร*. ค้นเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2562. ที่มา www.surat.nso.go.th/